

Två år till krig?

by John Nisser

Résumé

In this article, I argue that we cannot exclude the risk of a war in a 2-year time span in which Sweden will be involved as a fighting party. To illustrate, I draw an historical analogy between the inter-war period and today's geopolitical landscape to illustrate the difficulty with which to pre-empt armed conflict and the necessity of having a credible military capability. I explore six historical trends—revisionist ambitions, US isolationism, delayed democratic rearmament, destabilising alliances, territorial expansion, and appeasement—that bear striking resemblance to contemporary developments. I argue that Sweden must undergo conceptual, physical, and moral transformation to improve its defence readiness, with particular emphasis on decisive leadership. I conclude by calling on all defence actors, especially officers, to adopt a warfighting mindset over bureaucratic routines, and to foster a culture where the guiding question becomes not “*What am I allowed to do?*” but “*What needs to be done?*”

NÄR TYSKLAND INVADERADE Polen den 1 september 1939 avbröt min morfar Fredrik sin utbildning på Chalmers för att omskola sig till officer i artilleriet på Krigsskolan Karlberg. Den 9 april 1940 beordras Fredrik, tillsammans med några andra kadetter och en löjtnant, till Helsingborg för att i ilfart gruppera en 10,5 cm artilleripjäs vid kusten ifall att tyska fartyg även skulle gå mot Sverige. Det hela var så oförberett att de inte fick med sig sina uniformer, och när Fredrik stod där civilklädd i skymningen och såg tyska fartyg passera i riktning mot Norge, begrundade han stundens allvar. Han önskade att Sverige, Krigsmakten och inte minst han själv hade förberett sig mer.

Vad hade du gjort om året var 1938 och du visste att det var två år kvar tills krig? Med en ofördelaktig fredsuppgörelse i Ukraina vid horisonten finns risken att Ryssland får en respit för att återta delar av sin militära förmåga. Analytiker, bland annat inom den danska underrättelsetjänsten, pekar på ris-

ken med att Ryssland inom en tvåårsperiod kan genomföra ett anfall mot Nato. Sett i ljuset av det vacklande amerikanska stödet för Nato är det inte omöjligt att Ryssland vågar sig på ett avgränsat anfall mot Baltikum, då ett splittrat svar från Nato i praktiken skulle innebära alliansens undergång.

“Analytiker, bland annat inom den danska underrättelsetjänsten, pekar på risken med att Ryssland inom en tvåårsperiod kan genomföra ett anfall mot Nato.”

I den här artikeln argumenterar jag för att vi inom försvaret måste ta vår uppgift att öka svensk militär förmåga på allvar. Med försvaret avser jag inte bara personal i Försvarsmakten, utan personer som i andra totalförsvarsmyndigheter, näringsliv, politik

m m, vilka bidrar till svensk säkerhet. Som officer ligger däremot mitt fokus på det militära försvaret. I artikeln gör jag jämförelser mellan vår egen tid och mellankrigstiden för att illustrera hur händelser som i efterhand kan tyckas självklara är svåra att tolka i sin samtid och varför det är viktigt att ta krigsriskerna på allvar. Min avslutning utgörs av en rad förslag på åtgärder för att öka svensk militär förmåga indelat i konceptuella, fysiska och moraliska faktorer. Min morfar och Sverige slapp förvisso att sättas på prov 1940, men grunden i det militära försvaret måste vara faktisk förmåga och inte förhoppningen om att stå utanför.

Svårigheterna med att förutse framtiden

Försvarsmakter är dyra och även om den militära logiken är att man ständigt bör ha en omfattande militär förmåga i beredskap, är det ur ett samhällsperspektiv rimligt att man anpassar försvarsutgifterna efter omvärldsläget. Men, en sådan anpassning bygger på att man i god tid identifierar ett försämrat omvärldsläge och vidtar åtgärder för att öka sin militära förmåga.

Att förutspå framtiden är dessutom svårt i åtminstone tre bemärkelser. Dels måste man lyckas göra korrekta analyser av säkerhetsläget. Exempelvis misslyckades Israel att förutse Hizbollahs angrepp den 7 oktober 2023. För det andra, även om man lyckas göra korrekta bedömningar måste den politiska och militära ledningen agera på dem.¹ Den ryska invasionen av Ukraina 2022 tog många av oss med överraskning, då vi trots tydliga indikationer på rysk aggression hoppades in i det sista att det rörde sig om utpressning. För det tredje är militära organisationer ofta trögrörliga och tar lång tid på sig att ställa om från en förvaltnings- till en krigslogik. Riskerna är stora att de är fast i

gamla mönster och misslyckas med att omsätta situationens allvar till förmåga, trots en tydlig hotbild och ett politiskt mandat att öka den militära förmågan.²

”*För samtiden är det dels svårt att göra korrekta analyser, dels att agera på dem.*”

Mellankrigstiden som analogi

Jag gör inte anspråk på att kunna förutspå framtiden och texten nedan är en analogi; en jämförelse av mellankrigstiden och vår egen. För oss kan händelserna som ledde fram till andra världskriget te sig som tydliga, men för samtiden är det dels svårt att göra korrekta analyser, dels att agera på dem. Syftet är att belysa hur svårt det är att komma till acceptans om ett annalkande krig när man befinner sig mitt i händelserna.

Min text är starkt inspirerad av Wilhelm Agrells utmärkta bok om likheterna mellan mellankrigstiden och 2020-talet.³ Däremot avviker jag från Agrell i tre avseenden. För det första är mitt fokus på slutsatser för försvaret. För det andra, när den här artikeln skrivs är Donald Trump president i USA, driver en isolationistisk politik och hans närmande till Ryssland har gjort Agrells jämförelse än mer påtaglig. För det tredje kommer jag att redogöra för sex trender som löpte under 1930-talet och anses vara bidragande till krigets utbrott, och göra paralleller till liknande skeenden i vår närtid. Jag har sorterat dem i kronologisk ordning.

Stormaktsambitioner

Första världskriget såg fyra europeiska imperier kollapsa och de överlevande betydligt försvagade. Det skapade en ny global maktordning med både revanschsugna stater och

länder som ville tälja ut mer ur världskartan åt sig själva. Tyskland, arvtagare till det Tyska Imperiet, skylde inte sina territoriella ambitioner under Adolf Hitler, som var tydlig i sin retorik med vad han ansåg vara Tysklands territoriella rättigheter i Europa samt rättmätiga plats på världsscenen.⁴ Likaså hade Italien stormaktsambitioner och var tydliga med sina planer på att expandera på framför allt den afrikanska kontinenten.⁵ På andra sidan jordklotet ansåg Japan att deras status inte återspeglades i deras territoriala ägor och de ögnade på expansion i Kina.⁶

På motsvarande sätt innebar Sovjetunions fall 1991 en kollaps av en tidigare världsordning och USA blev den dominerande aktören. Men revisionistiska stater har alltmer kommit att utmana den amerikanska hegemonin. Ryssland har under Vladimir Putin uttryckt ambitionen att återta delar av det Sovjetiska väldet och för en liknande retorik som Nazityskland gällande sina forna besittningar.⁷ Likt Japan under mellankrigstiden söker Kina idag strategisk dominans i Asien och Xi Jinping har tydligt deklarerat att Taiwan tillhör Kina och att återförening, om så nödvändigt genom våld, är en del av landets långsiktiga strategi.⁸

Amerikansk isolationism

Under 1930-talet gick USA in i en period av isolationism, där landet drog sig tillbaka från världspolitiken och undvek att ingripa i internationella konflikter. Dåtida opinionsbildare återopade bland annat George Washingtons avskedstal om att USA bör undvika att lägga sig i europeiska krig.⁹ Argumentationen innehöll också resonemang om att ett krigstillstånd skulle cementera makten hos en liten elit, att den amerikanska ekonomin skulle skadas, att amerikanska soldater inte skulle behöva dö för imperialister, m m.¹⁰ Under 1930-talet införde

USA en serie neutralitetslagar som syftade till att hålla USA utanför europeiska konflikter. Denna passivitet uppmuntrade aggressiva makter som Tyskland, Italien och Japan att utmana den internationella ordningen och pröva framför allt Frankrike och Storbritannien vilja till motstånd.¹¹

Idag ser vi hur den amerikanska administrationen under Trump, med till synes stort inhemskt stöd, på ett liknande sätt förespråkade en mer isolationistisk politik. Ordspråket ”*America First*” myntades av Woodrow Wilson i sin valkampanj 1916 och har historiskt utgjort en viktig del av isolationismrörelsen i USA. Det har även blivit ett av Trumpadministrationens valspråk. Trump själv har uttryckt tvivel om att försvara Nato-länder och förespråkade en protektionistisk handelspolitik.¹² Samtidigt uttrycker amerikanska senatorer m fl argument för att USA bör lämna Nato, såväl som Förenta nationerna, för att fokusera på sina egna intressen.¹³ Antydning om eftergifter till Ryssland för att inte behöva engagera sig mer i kriget i Ukraina ses också som tecken på en isolationistisk politik.

Senfärdig demokratisk upprustning

Trots det försämrade omvärldsläget var de västerländska demokratierna senfärdiga med att påbörja sin upprustning under mellankrigstiden. I Sverige innebar Försvarsbeslut 1925 en avsevärd nedskärning av Krigsmakten och det var först i och med försvarsbeslutet 1936 som en upprustning påbörjades och med politiskt motstånd kring dess omfattning.¹⁴ USA:s väpnade styrkor var små under mellankrigstiden: 1939 tjänstgjorde endast 174 000 i armén och flygvapnet, och det var först 1940 som USA började upprusta.¹⁵ Den amerikanska upprustningen gjorde det i sin tur svårt för

europiska nationer att köpa försvarsmateriel av USA. Storbritannien började rusta 1934 som följd av det försämrade omvärldsläget, men upprustningen tog lång tid och led av materielbrist. Det var först 1937 som upprustningen hade kommit i gång på allvar.¹⁶ Frankrike var också senfärdiga med sin upprustning och försvarsanslagen ökade endast från 14 till 15 miljarder franc mellan 1932 och 1936.¹⁷ När kriget bröt ut var demokratierna över lag illa rustade.

Det finns likheter med vår samtid. Trots kriget i Georgien 2008, annekteringen av Krim och kriget i östra Ukraina 2014, kriget i Syrien m m, var Europa senfärdiga med att påbörja en upprustning. Svenska försvarsanslag steg förvisso från 0,9 % av BNP 2015 till 2,2 % 2024, men som noteras är det materiella återtaget enormt och personalbristerna omfattande.¹⁸ Situationen i Europa är liknande och upprustningen sker långsamt trots de ekonomiska satsningarna.¹⁹ Att bygga militär förmåga tar tid och kräver personal. Att samarbetet med USA dessutom destabiliserats skapar ytterligare utmaningar för Europa, där det inte bara är en fråga om tillgång till amerikansk militär materiel utan vilka risker det medför att förlita sig på USA för säkerhet.

Strategiska partnerskap

Under mellankrigstiden ingicks ett flertal strategiska partnerskap vilka bidrog till destabiliseringen av den rådande världsordningen och krigsutbrottet. Italien och Nazityskland uttryckte sitt partnerskap 1936, vilket senare formaliserades i *Antikominternpakten* med Japan 1937. Ungern och Spanien anslöt 1939 och slutligen bildades försvarsalliansen *Tremaktpakten* 1940 mellan huvudsakligen Tyskland, Italien och Japan.²⁰ Utöver detta strategiska partnerskap

med blivande allierade ingick Tyskland även strategiska samarbeten med Sovjetunionen, som trots sina ideologiska motsättningar samarbetade med Tyskland.²¹ Molotov-Ribbentrop-pakten slog ned som en bomb i västvärlden den 23 augusti 1939, kort innan invasionen av Polen.

Dagens strategiska partnerskap med Ryssland och Kina har likheter med Antikominternpakten, såväl som samarbetet mellan Nazityskland och Sovjet. Ryssland och Kina är ideologiskt inkompatibla, men tycks enas i viljan att destabilisera USA:s roll som dominant global aktör. Likt samarbetet mellan Nazityskland och Sovjet tycks det rysk-kinesiska samarbetet framför allt handla om icke-angreppsgarantier, samt delning av teknologi, forskning och utveckling.²² Det utökade kinesiska stödet till Ryssland i form av materiel, tillsammans med andra aktörer kan visa på en allt större villighet att alliera sig med Ryssland. Lägg därtill Irans och Nordkoreas stöd, vilka också bidrar till att stärka Ryssland. Även om det idag tycks osannolikt att något liknande Molotov-Ribbentrop-pakten skulle ingås, är det värt att påminna sig om vilken chock den utgjorde 1939 när två, till synes motståndare som plötsligt ”karvade” upp kartan mellan sig.

Krig och territoriell expansion

1931 invaderade Japan Manchuriet och upprättade lydstaten Manchukuo trots protester från det internationella samfundet.²³ 1935 invaderade Italien Etiopien och återigen, trots protester, lyckades det internationella samfundet inte genomföra någon koordinerad respons.²⁴ Italienska framgångar och det klena internationella motståndet stärkte andra aktörers ambitioner och 1936 återmilitariserade Tyskland Rhenlandet och samma år bröt det spanska inbördeskriget ut.²⁵ Den senare kom att engagera flertalet nationer i

Europa, som i olika grad gav stöd till republikanerna eller nationalisterna. 1937 invaderade Japan Kina fullt ut och Tyskland annekterade Österrike året därpå, trots internationella protester. Anmärkningsvärt för dessa konflikter är dels världssamfundets oförmåga att avskräcka från anfallskrig, dels hur de understödjande parterna använde konflikterna som experimentmiljöer där teknik, taktik och doktrin utvärderades och utvecklades.

Ryssland kan ha intresse av att expandera in i Moldavien, särskilt i den rysktalande regionen Transnistrien.

Rysslands annektering av Krim 2014 kan ses som en parallell till de tyska territoriella utvidgningarna, framförallt återmilitariseringen av Rhenlandet och införlivandet av Österrike. En stor skillnad är att den ryska expansionen genomförts med våld mot en suverän stat, men en gemensam faktor är att båda expansionerna motarbetades av det internationella samfundet, men med klen utfall. I vår tid finns det också tecken på att Ryssland kan ha intresse av att expandera in i Moldavien, särskilt i den rysktalande regionen Transnistrien.²⁶ Analytiker lyfter även fram att kriget i Ukraina kan ge Kina incitamenten till att införliva Taiwan 2027 och dispyterna kring den sydkinesiska sjön är en geopolitisk konflikt som kan växa.²⁷ Då liksom nu finns det en oförmåga från det internationella samfundet att avskräcka. Ett splittrat Nato riskerar dessutom att inbjuda till angrepp mot Baltstaterna.

Fredsuppgörelser

Münchenöverenskommelsen 1938 var ett sätt för västmakterna att försöka få bukt med

tysk expansionslust. Tyskland hade vid den tidpunkten, till skillnad från dagens Ryssland, inte bedrivit anfallskrig mot sina grannar, men annekteringen av Österrike sågs som ett förtecken. Överenskommelsen ses idag som en del av en eftergiftspolitik där europeiska ledare hoppades på att skapa fred genom att vara tillmötesgående.²⁸ Hitler vände överenskommelsen ryggen kort därefter och lade beslag på resterna av Tjeckoslovakien tillsammans med Polen och Ungern. I efterhand ses fredsuppgörelsen snarare ha bekräftat Hitlers syn på västvärldens ovilja att engagera sig och ökat hans aptit för anfallskrig. Det kulminerade i anfallet mot Polen 1939, där Frankrike och Storbritannien till Hitlers överraskning förklarade Tyskland krig.

Människor både i och utan uniform har en tendens att underskatta riskerna för krig och i det längsta försöka förskjuta de otrevliga beslut som krigsförberedelser innebär.

Idag kan en parallell göras till en möjlig fredsuppgörelse mellan USA och Ryssland kring kriget i Ukraina. Om västvärlden i praktiken vänder Ukraina ryggen och ger Ryssland rätt, genom att exempelvis få behålla ockuperade områden, riskerar detta att skapa en illusion av stabilitet. Visserligen blir det en tillfällig fred – men vad blir de långsiktiga konsekvenserna? Hur påverkas Putins krigsaptit? Hur tolkar Kina en sådan överenskommelse och vilka slutsatser drar de kring amerikansk vilja att avskräcka? Risken är att en ”dålig” fred i Ukraina snarare stärker auktoritära ledares syn på västvärlden som ovillig att engagera sig.

Vad göra?

Baserat på redogörelsen ovan är mina övergripande argument följande: För det första, det är svårt om inte omöjligt att förutse framtiden. Jag tror inte att vi med säkerhet kan säga att det vare sig kommer eller inte kommer att bli krig. För det andra, människor både i och utan uniform har en tendens att underskatta riskerna för krig och i det längsta försöka förskjuta de otrevliga beslut som krigsförberedelser innebär. För det tredje, vi som är verksamma inom försvaret har en skyldighet att ta dessa risker på allvar och förbereda oss. Dels för att militär förmåga är krigsavhållande, men också för att kunna försvara oss om krig bryter ut. I min diskussion kring vad som borde göras utgår jag ifrån Försvarmaktens syn på militär förmåga indelad i konceptuella, fysiska och moraliska faktorer.²⁹

”Vad ska göras när?”

Min ambition är inte att föreskriva exakta svar, utan snarare uppmuntra till eftertanke. Även om jag lägger stort ansvar på vår politiska och militära ledning, är jag starkt övertygad om att skyldigheten att bygga militär förmåga är fördelad över hela försvaret; inom Försvarmakten såväl som andra myndigheter och organisationer. I synnerhet vänder jag mig till officerare i Försvarmakten, och mest av allt till chefer som i praktiken innehar ett stort ansvar, men som av olika anledningar saknar känslan av allvar eller mandat. Som officer är vi ledare inom Försvarmakten, och har av staten fått ett stort ansvar vad gäller att producera och använda våld för att skydda vårt land och dess intressen. Hur vi som officerare agerar får stora konsekvenser, och det är vår skyldighet att varje dag ställa oss frågan *hur bidrar jag*

till att öka svensk militär förmåga, eller för att använda än mer konkreta termer – *hur gör jag oss farligare för fienden?*

Här måste också belysas perspektivet tid. Jag upplever att det är bråttom. Omvärldens osäkerhet gör att vi behöver använda det militära försvaret dagligen, men samtidigt ska försvaret växa och samtidigt ska det vara omedelbart redo att ställas om till krigsfot. Min upplevelse är dock att vi har svårt att prioritera och tenderar att säga att allt är viktigt, men konsekvensen av att allting är viktigt är att ingenting blir ordentligt gjort. Här tror jag den största utmaningen ligger – *vad ska göras när?* Risken är att vi vill riskminimera i det korta tidsperspektivet, men med konsekvensen att vi tar långsiktiga risker.

Konceptuella faktorer

De konceptuella faktorerna handlar om hur vi i försvaret tänker och agerar för att skapa och använda militär förmåga. Det omfattar kunskap, doktriner, rutiner, lagrum, men också normer, traditioner och praxis. Våra konceptuella faktorer har länge utgått ifrån dels en förvaltningslogik, men det finns också en karriärlogik som spökar.³⁰ Min bild är att vi i stort är låsta i processer. Trots att politiker och överbefälhavaren tydligt angett att fokus för det militära försvaret är tillväxt och ökad krigföringsförmåga, sitter officerare och medarbetare och frågar sig *vad vi får göra*, snarare än *vad vi borde göra*. Jag ska förtydliga:

För det första är min bild att vi har en stor konceptuell omställning att göra. Det handlar om övergången från förvaltningslogik till en militär logik. Vi, i synnerhet chefer, måste bidra till normer och beteenden som utgår ifrån att omvärlden är osäker, oförutsägbar och att vår primära uppgift är att antingen skapa eller använda militär förmåga – i klartext *våld*. Men att produ-

cera och använda våld är inte alltid i fokus, ta infrastrukturprocessen som ett exempel. På flera garnisoner är det ont om lokaler. Infrastruktur är en förutsättning för att kunna öka vår krigföringsförmåga: värnpliktiga behöver någonstans att bo, fordon och vapensystem behöver plats att vårdas och förvaras, staber behöver arbetsplatser o s v. Utan infrastruktur blir det svårt att bygga krigsförband.

Förvaltningslogiken hämmar den militära logiken, utan att det nödvändigtvis är resurseffektivt.

Men det tar fortfarande enormt lång tid att stampa fram lokaler, framför allt om det ska byggas nya, men även när det handlar om att frångå ordinarie rutiner för att exempelvis hyra in sig i civila lokaler utanför garnisonen. Jag är övertygad om att det finns sätt att komma runt den här problematiken, men att det då krävs chefer som vågar gå utanför etablerade rutiner. Förvaltningslogiken hämmar den militära logiken, utan att det nödvändigtvis är resurseffektivt.

För det andra behöver vi ändra våra koncept kring vad som är rätt och fel. Min bild är att många officerare, trots att de uttrycker det motsatta, är rädda för att göra fel. Denna rädsla grundar sig inte sällan på en osäkerhet inför karriären – vad kommer att hända om jag presterar dåligt på en övning, tar ett beslut min chef inte gillar eller går utanför etablerade rutiner för hur uppgifter löses? Försvarsmakten måste vara en lärande organisation där vi inte bara tillåter, utan uppmuntrar medarbetare att gör sitt bästa, även om det blir fel. En organisation som har svårt att lära sig i fred kommer inte med automatik att göra annorlunda i krig.

En organisation som inte vågar ta risker kommer aldrig att lyckas.

För det tredje måste vi konceptuellt suddat ut så många av skillnaderna mellan krig och fred som möjligt. Här bör vi i synnerhet se till erfarenheterna från Ukraina och se till att dessa sprids i organisationen. Kan vi exempelvis utveckla en krigskassa till förband, så att de både i fred och krig kan nödanskaffa sådant de behöver? Kan vi krigsplacera mäklare, som kan hjälpa förband att under operationer eller till och med krig hitta lokaler att gruppera i? Har vi förutsättningar för rekvirering och snabbutbildning? Hur gör vi med registerkontroll vid mobilisering?

Fysiska faktorer

Den enskilt viktigaste fysiska faktorn är personal. Det är ingen hemlighet att det är ont om officerare. 2014 var antalet kontinuerligt anställda i Försvarsmakten 25 100, varav yrkesofficerarnas antal utgjorde 9 151.³¹ 2024 var antalet kontinuerligt anställda 27 734 med 9 952 yrkesofficerare.³² Det är en tillväxt med endast 10 % på totalen och 8 % avseende yrkesofficerare.

Vi arbetar dessutom i uppförsbacke eftersom vi saknar modern krigserfarenhet.

Bristen på personal, i synnerhet officerare, får omfattande konsekvenser när vi nu ska organisera fler krigsförband och dessutom bemanna internationella staber. Vi behöver ta personalbehovet på allvar och se över löner, ersättningar och anställningsvillkor för att öka både bibehållandegraden och nyrekryteringen. Om man redan 2014 hade gjort krafttag på att både behålla och samtidigt rekrytera personal hade förutsättningarna för att växa varit avsevärt mycket

bättre än vad de nu är. Vi arbetar dessutom i uppförsbacke eftersom vi saknar modern krigserfarenhet – samhället i stort ser inte risken för krig på samma sätt som de gör i våra grannländer och som konsekvens är det färre som söker sig till försvaret. Men, om vi satsar på personalen nu kan vi se till att förutsättningarna för Försvarsmakten år 2034 inte handlar om bara 10 748 officerare, utan kanske upp mot 20 000.

Vi måste också göra vad vi kan inom materielområdet. Även här har det konstaterats att vi dras med omfattande materielskulder. Vi har dessutom skänkt stora mängder materiel till Ukraina, vilket jag personligen anser är bra – då kommer det till användning i ett indirekt försvar av Sverige och Nato. Vad kan vi göra för att snabbt öka mängden materiel? Vilka processer kan vi frångå? När är ”tillräckligt bra” tillräckligt bra? Vi har en tradition av att utveckla materiel skräddarsydd för våra förhållanden, men anskaffningarna av exempelvis helikopter 16 (Blackhawk) visar oss att tillräckligt bra ofta är bättre än fantastiskt i framtiden. Här borde vi verkligen se till möjligheterna att frångå vår tradition av skräddarsydd utrustning.

Vi bör också se över hur vi omhändertar erfarenheter från Ukraina in i både materielutveckling och tekniska modifikationer på förband. Utan att gå in på detaljer finns det en omfattande mängd erfarenheter som ukrainska förband har dragit, både avseende svensk militär materiel liksom avseende krigsföring rent generellt, som vi relativt enkelt kan omsätta vid våra förband. Vilka tekniska anpassningar kan vi göra själva och vad kan vi göra i samråd med industrin för att snabbt sprida Ukrainas krigserfarenheter?

Moraliska faktorer

Den sista faktorn är moralisk – drivkraften hos individer och grupper att lösa sina

uppgifter. De moraliska faktorerna kan brytas ned ytterligare i delfaktorer som vilja, mod, tålighet, anda, ledarskap, etik, kompetens m m. Gemensamt för alla delfaktorer är att de bidrar med att stärka den övergripande drivkraften som är att vara en del av landets försvar.

För det första blir ledarskap avgörande. Men vad är ett bra ledarskap? Det handlar om att utveckla och bevara viljan att agera, även när situationen är kaotisk, hotfull och otydlig. Ledarskap spelar här en avgörande roll: det är chefernas ansvar att inte bara forma utbildning och övning med tydliga syften kopplade till militär effekt, utan också att vara föredömen som inspirerar till mod och handlingskraft. Utbildning får inte reduceras till slentrianmässiga rutiner – varje övning, varje instruktion, varje träningstillfälle måste böttna i frågan: hur bidrar detta till vår samlade krigföringsförmåga? Något motsägelsefullt säger både vår militärstrategiska doktrin och vår militära profession att uppdragstaktik, kännetecknat av initiativ, är vår ledningsfilosofi. Men ser vi till urvalskriterier för exempelvis det högre officersprogrammet, eller prestationsvärderingen i medarbetarsamtalet, är fokus snarare på resurseffektivitet.

För det andra behöver Försvarsmakten arbeta tydligare med att helhetsutvärdera sina chefer – hur upplevs de av sidoordnad och underställd personal? Vi har 360-gradersutvärderingar som används vid exempelvis ansökan till den högre officersutbildningen, men hur används de i byte av tjänster och befordran? Vi borde säkerställa att de som klättrar inom den militära organisationen är omvittnat goda ledare som inspirerar till handling. Vi behöver premiera chefer som vågar, snarare än de som slaviskt följer rutiner; vi måste ta fram de personer som skapar ansvarsglädje. Det kan vi inte bara göra från toppen, utan vi måste lära oss om hur sido-

och underordnade upplever chefer. Risken är att en officer ”slinker igenom” nålsögat för högre officersutbildning och sedan snurrar runt i systemet och bestrider viktiga befattningar, trots brister i ledarskapet.

En ny kultur; en där varje medarbetare slutar fråga vad får jag göra, och i stället frågar vad behöver göras?

För det tredje blir det viktigt att Försvarsmakten utvecklas som arbetsgivare. Vi har under den strategiska timeouten kunnat leva med att ha brister som arbetsgivare, eftersom volymerna som krävdes för att kunna upprätthålla våra kärnförmågor och internationella insatser inte varit särskilt stora. Sen har det i ärlighetens namn funnits brister även där och den förmåga Försvarsmakten angett på papperet att den har – har inte alltid speglat faktisk förmåga. Men om vi nu ska växa, och vår personal ska orka med beredskap, övningar, insatser eller till och med krig, måste de kunna räkna med Försvarsmakten som arbetsgivare. Det gäller löner, ersättningar, men också anhörigstöd. Försvarsmakten behöver bli en omhändertagande organisation

som hjälper sin personal i det krävande arbetet som en militär befattning innebär.

Slutsatser

Vi måste ta krigsrisken på största allvar. Historien visar att även när varningstecken är tydliga finns en tendens att hoppas på det bästa och skjuta de svåra besluten på framtiden. Vi har inte det privilegiet. Yrkesofficerare och övrig personal inom försvaret har ett moraliskt och yrkesmässigt ansvar att varje dag bidra till ökad militär förmåga. Det kräver att vi balanserar akuta behov med den långsiktiga utvecklingen. Den dagliga verksamheten måste präglas av organisationens huvuduppgift – *att med våld skydda landet*, samtidigt som investeringar görs för att säkra den långsiktiga tillväxten. I slutändan befinner vi oss i en tid där vi behöver frångå de processer och metoder som var förhärskande under den strategiska timeouten. Jag menar att det är helt avgörande för att vi som organisation ska kunna odla en ny kultur; en där varje medarbetare slutar fråga vad får jag göra, och i stället frågar vad behöver göras?

Författaren är kapten vid Försvarsstaben och doktor i krigsvetenskap.

Noter

1. Haldén, Peter: *Worlds of uncertainty: War, Philosophies and Projects for Order*, Cambridge University Press, Cambridge 2023.
2. Finkel, Meir: *Military Agility: Ensuring Rapid and Effective Transition from Peace to War*, University Press of Kentucky, Lexington 2020; Rosen, Stephen: *Winning the Next War: Innovation and the Modern Military*, Cornell University Press, New York 1991.
3. Agrell, Wilhelm: *En tid för krig: Europas väg mot storkonflikt 1939 och 2022*, Historiska Media, Lund 2024.
4. Blain, Michael: "Fighting Words: What We Can Learn from Hitler's Hyperbole", *Symbolic Interaction*, nr 2 1988, s 273.
5. Ovary, Richard: *The Origins of the Second World War*, Routledge, New York, s 102.
6. Kuromiya, Hiroaki: *Stalin, Japan, and the Struggle for Supremacy Over China, 1894–1945*, Routledge, New York 2023, s 438.
7. Kalhousová, Irena; Finkel, Eugene och Kocián, Jiří: "Historical analogies, traumatic past and responses to the war in Ukraine", *International Affairs*, nr 6 2024, s 2521.
8. "China's stunning new campaign to turn the world against Taiwan", *The Economist*, 2025-02-09, <https://www.economist.com/international/2025/02/09/chinas-stunning-new-campaign-to-turn-the-world-against-taiwan>, (2025-03-03).
9. Harper, John: "American Isolationisms and the Riddle of Trump Redux", *Survival*, nr 1 2025, s 25; Washington, George: "Farewell Address", *American Daily Advertisers of Philadelphia*, 1976-09-19, <https://virginiahistory.org/learn/george-washingtons-farewell-address>, (2025-03-03).
10. Harper, "American Isolationisms and the Riddle of Trump Redux", s 31.
11. Braumoeller, Bear: "The Myth of American Isolationism", *Foreign Policy Analysis*, nr 4 2010, s 367.
12. "Uncertainty over Trump's plan for U.S. troops in Europe fuels anxiety", *The Washington Post*, 2025-03-02, <https://www.washingtonpost.com/world/2025/03/02/us-troops-europe-trump-russia/>, (2025-03-03).
13. "US senator joins Elon Musk in calling for withdrawal from NATO", *Independent*, 2025-03-02, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/elon-musk-nato-donald-trump-b2707635.html>, (2025-03-03).
14. Björemán, Carl: *År av uppgång, år av nedgång: försvarets ödesväg under beredskapsåren och det kalla kriget*, Svenskt militärhistoriskt bibliotek, Stockholm 2009, s 36.
15. "Training the American GI", *The National World War Two Museum*, 2025-04-02, <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/training-american-gi>, (2025-04-03).
16. Neilson, Keith: "The Defence Requirements Sub-Committee, British Strategic Foreign Policy, Neville Chamberlain and the Path to Appeasement", *The English Historical Review*, nr 477 2003, s 680; Ovary, *Origins of the Second World War*, s 110.
17. Larkin, Maurice: *France since the Popular Front: Government and People, 1936–1986*, Oxford University Press, Oxford 1988, s 45.
18. "Säkerhetsbrister inom Försvarsmakten: Personalbrist tvingar fram riskabla avsteg", *SVT Nyheter*, 2024-09-06, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sakerhetsbrister-inom-forsvarsmakten-personalbrist-tvingar-fram-riskabla-avsteg>, (2025-03-03).
19. "Why Europe's drive to rearm is stalling", *Le Monde*, 2025-01-27, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/01/27/why-europe-s-drive-to-rearm-is-stalling_6737420_4.html, (2025-03-03).
20. Cooke, Tim: *History of World War II. Vol. 1 – Origins and Outbreak* New York, Cavendish Square Publishing, 2005, s 154.
21. Zabecki, David (red): *Germany at war: 400 years of military history*, Bloomsbury Publishing, New York 2014, s 536.
22. Carlson, Brian: "The Growing Significance of China-Russia Defense Cooperation", *Strategic Studies Institute*, 2024-09-18, <https://ssi.armywarcollege.edu/SSI-Media/Recent-Publications/Display/Article/3908561/the-growing-significance-of-china-russia-defense-cooperation/>, (2025-03-03).
23. Young, Louise: *Japan's total empire: Manchuria and the culture of wartime imperialism*, University of California Press, Berkeley 1998.
24. Stapleton, Timothy: *Africa: War and Conflict in the Twentieth Century*, Routledge, Abingdon.

25. Graham, Helen: *The Spanish civil war: a very short introduction*, Oxford University Press, Oxford 2005, s 37.
26. Socor, Vladimir: "Russia Determined to Take Over Moldova or Break It (Part Two)", *The Jamestown Foundation*, 2024-04-29, <https://jamestown.org/program/russia-determined-to-take-over-moldova-or-break-it-part-two/>, (2025-03-03).
27. "Will 2007 invite conflict for Taiwan and China?", *The Brookings Institute*, 2025-02-25, <https://www.brookings.edu/articles/will-2027-invite-conflict-for-taiwan-and-china/>, (2025-03-03).
28. Goldstein, Erik och Igor Lukes (red): *The Munich Crisis, 1938: Prelude to World War II*, Routledge, London 2012, s 57.
29. Försvarsmakten: *Militärstrategisk doktrin 2022*, Försvarsmakten, Stockholm 2022, s 17.
30. Ydén, Karl: "*Kriget*" och karriärsystemet. *Försvarsmaktens organiserande i fred*, doktorsavhandling, Göteborg, Göteborgs Universitet 2008.
31. Försvarsmakten: *Försvarsmaktens Årsredovisning 2014 bilaga 2*, Försvarsmakten, Stockholm 2014, s 9.
32. Försvarsmakten: *Försvarsmaktens Årsredovisning 2024 bilaga 1,2 och 5*, Försvarsmakten, Stockholm 2024, s 3.